

Feministische ethiek en voortplantingstechnieken (1989)

Sieth Delhaas

Abdij Heeswijk-Dinther, 30 november 1989

Aantekeningen gebaseerd op de doctoraalscriptie van Dorry De Beijer, algemeen moraaltheologe

De vraag staat centraal: in hoeverre kan een feministische visie op en beoordeling van de nieuwe vormen van voortplantingstechnologie zich beroepen op keuzevrijheid inzake de voortplanting van vrouwen?

In de morele discussie sinds 1973 ontbrak lange tijd het aandeel van feministen. Was IVF geen feministisch issue?

Kan een vrouw zich nog wel beroepen op het individuele recht op keuzevrijheid om haar morele oordeel te funderen bij moderne techniek?

Waar komt feministisch recht op keuzevrijheid vandaan?

- Zelfbeschikking
- Autonomie
- Baas in eigen buik
- De vrouw beslist
- Wat is recht in dit verband?

Feministische ethiek: gerechtigheid voor vrouwen

Pas begin jaren tachtig discussie over feministische ethiek, voornamelijk Ver. Staten.

Weinig vergeleken met exegese, kerkgeschiedenis en dogmatiek.

Feministische ethica's: E. Humes Haney, B. Wildung Harrison, M. Farley, K. Cannon, C. Gudorf, Carter Heyward, B. Hilkert Andolson, Mary Hunt, C. Robb, R. Smith en M. Pellauer.

Ethiek vanuit ervaring van vrouwen zelf. Verschil dat zij zien tussen feministische ethiek en de zogenaamd traditionele ethiek beheerst door (celibataire) mannen is niet theoretisch maar praktisch: de inzet voor gerechtigheid voor vrouwen.

Ethische begrippen

Moraal: geheel van zeden en leefregels dat door een groep of individu aanvaard en nageleefd wordt;

Ethiek: systematische bezinning over het menselijk handelen en de door mensen geproduceerde instellingen onder het opzicht van hun goedheid en slechtheid; gemeenschappelijke vraag: wat is een goed, menswaardig leven?

Welke mensvisie heb je? Hangt af van geloofs- of levensbeschouwing.

Waarden en normen:

Niet morele waarden of goederen, menselijk leven is een goed, of lichamelijke integriteit of eigendom.

Aan bepaalde goederen kan een waarde worden toegekend, waarde: eerbied voor menselijk leven.

Deontologische en teleologische fundering van morele oordelen.

Teleologische vraag: wat zijn de gevolgen van diverse handelingsmogelijkheden, vaststellen en beoordelen.

Utilisme: grootst mogelijke geluk voor het grootst mogelijke aantal mensen.

Deontologisch: afgewogen oordeel op grond van a priori gegeven beginselen die nageleefd behoren te worden wat de gevolgen ook mogen zijn.

Gerechtigheid voor vrouwen

Feministische ethiek ook systematische reflectie op het menselijk handelen en door mensen geproduceerde handeling onder opzicht van goedheid en slechtheid en menswaardigheid en -onwaardigheid.

Feministische ethiek: alle handelen van mensen, praxis van gerechtigheid voor en door vrouwen:

- a. Bevrijding uit seksisme;
- b. Bevrijding uit rassen en klassentegenstelling en gedwongen heteroseksualiteit.

Cruciale vraag voor feministische ethica's: of menselijk handelen en de door mensen geproduceerde instellingen recht doen aan vrouwen en haar waardigheid als mensen. Wat is goed leven voor vrouwen?

Spanning: bevrijdende praxis voor vrouwen en de universaliteit van gerechtigheid voor allen. Het nieuwe daaraan is dat dit door vrouwen voor vrouwen wordt geclaimd.

Hoe verwerven feministische ethica's kennis?

- Uit ervaring van vrouwen.
- Sociale analyse
- Historische benadering
- Ethische bezinning
 - ad 1. Ervaring niet alleen van onderdrukking, vrouw ook subject van eigen handelen. Hebben tegen verdrukking in macht benut en manier van leven ontwikkeld; Ook verschillen tussen vrouwen erkennen. Nu grootste uitdaging.
 - ad 2. Wortels onderdrukking van vrouwen opsporen.
 - ad 3. Kritische geschiedschrijving geeft macht en hoop
 - ad 4. Ethische bezinning op verschillende handelingsmogelijkheden.

Alle handelen van vrouwen is niet bij voorbaat verantwoord en integer.

Ethische bezinning ten dienste aan feministische praxis.

- Zichtbaar maken van feitelijke belangen verborgen achter ideologieën of strategieën (argwaan);

- Verheldert en beoordeelt verschillende handelingsperspectieven en strategieën die voorhanden zijn

Wat is verhouding tussen middel en doel?

- Middelen moeten overeenstemmen met integer doel
- Alternatieven laten zien

Feministische waarden: uitgangspunten:

- Relationaliteit;
- Creativiteit;
- Lichamelijkheid.

Wortels feministische ethiek: strijdt van vrouwen voor een menswaardig bestaan.

- ad 1. Centraal uitgangspunt: alles wat bestaat bij gratie van relatie niet alleen mens is gemeenschapswezen, alles kan slechts bestaan omdat en voor zover er sprake is van relatie
- ad 2. Bevrijdend handelen neemt grote plaats in en bron van feministische ethiek daarom: creativiteit. Niet zomaar doen, macht van vanzelfsprekendheid. Het is doelbewust bezig gaan in een proces van scheppen en herscheppen. Alles gericht op menselijke bevrijding en kosmische vervulling.
- ad 3. Engels *embodiment* van iets of iemand, betekent 'belichaamd zijn'. Alles wat bestaat, bestaat als lichaam.
f. e. spreekt over lichamelijkheid als Gods vleeswording in mensen. Zo deelnemen aan het goddelijke. Het is tussen ons en onder ons dat God is vlees geworden.

Er komt ruimte voor het geven van nieuwe betekenissen aan lichamelijkheid, gevoelens, seksualiteit en voortplanting.

- Geen instrumentele relatie tot ons lichaam/ lichaam als baarmoeder/ instrument om te verleiden;
- Ons lichaam is drager en grond van ons bestaan en relaties met anderen en de wereld.

Wij handelen als vrouwen zelf vanuit onze lichamen en wij weigeren langer met ons te laten doen.

Deze feministische ethiek leidt tot integriteit van het lichaam in het algemeen, mag niet geschonden worden door anderen.

Feministische ethiek bevestigt bestaande ethiek van elk mens op lichamelijke integriteit. Nieuw hierin: dit recht wordt geclaimd op terrein van seksualiteit en voortplanting en in het bijzonder als vrijheidsrecht voor vrouwen als sociale groep, want vrouwen leven in een patriarchale maatschappij waar mannen macht uitoefenen over vrouwenlichamen. Betekent dus het maken van nieuwe regels en wetten.

Keuzevrijheid voor vrouwen

Keuzevrijheid voor vrouwen is centraal punt in de feministische ethiek. Ook als vrouwen moreel onverantwoorde keuzes doen? Afweging van waarden en van het maken van een verantwoorde keuze is een moreel dilemma.

Eigenlijk feministisch pleidooi voor maatschappelijke erkenning van vrouwen als morele subjecten:

- Doen een beroep op meer deontologisch, relatief abstracte overwegingen van sociale rechtvaardigheid;
- We leven nog altijd in een patriarchale samenleving.

Pleidooi houden voor keuzevrijheid van vrouwen is tegelijkertijd om vrouwen toe te laten tot alle sociale bronnen van macht. Zo krijgt zij macht om morele keuzes te maken.

Feministische strijd voor keuzevrijheid is dus geen liberaal pleidooi voor gelijke rechten maar een radicaal pleidooi voor concrete herverdeling van de macht.

Keuzevrijheid: voortplanting en technologie.

Feministische ethiek: kritiek op moederschap als ware bestemming voor de vrouw. Een mogelijkheid, maar niet 'de'.

Ideologie van het moederschap en natuurlijke voortplanting ondersteunen verlangen van mannen om macht over vrouw te krijgen en te behouden. Feministen willen zeggenschap over baarmoeder, maar is tegelijkertijd kern van machtsconflict tussen mannen en vrouwen: bevolkingspolitiek, omzetcijfers, religieuze macht etc.

Beginvraag is hoe vrouwen zeggenschap krijgen over haar vermogen tot voortplanting en daarop verantwoorde wijze mee omgaan.

Vrouwen hebben het recht om als volledig volwaardige morele personen keuzes te maken en zelf te bepalen of zij kinderen willen en zo ja, wanneer. De samenleving moet dit recht beschermen.

Deze zeggenschap is voorwaarde voor het maken van andere keuzes met betrekking tot de inrichting van haar leven.

Consequentie daarvan is dus ook recht op abortus.

Feministische ethica's zeggen dus niet: keus voor abortus provocatus is een moreel goede daad.

Wel: het verrichten van abortus moet zoveel mogelijk voorkomen worden.

Echter voor meeste feministische ethica's is de concrete situatie van de vrouw doorslaggevend.

Moeilijk dilemma voor vrouwen die voor deze keus staan.

Vrouw heeft eigen verantwoordelijkheid.

Feministische ethiek: niet de technieken zelf moeten vanuit een ethische zienswijze worden gewaardeerd, maar het doel dat met deze technieken wordt nagestreefd.
Misbruik moet bestreden worden, niet de voortplantingstechnieken zelf.
Samenleving heeft plicht om technieken beschikbaar te stellen om die voortplanting mogelijk te maken.

Gevaar: machtsverhouding mannen/vrouwen verschuift naar machtsverhouding ouder(s) /medische experts.

Andere feministische ethica's: keuzevrijheid vrouw okay, maar ook kijken naar het belang van het kind: lichamelijke en geestelijke gezondheid en goede sociale omgeving.

Niet alleen kijken naar dat ene kind, maar naar alle kinderen over de hele wereld. Daardoor gaat problematiek van moeder/ouders/kind naar overbevolking, honger en armoede in de wereld.

1. Feministische ethica's: voortplantingstechnieken moeten bijdragen aan gerechtigheid.
 1. Keuzevrijheid voor vrouwen
2. Fundamentele vraag voor mensengemeenschap is hoe wij ons zelf op menswaardige wijze kunnen voortplanten.

Vraag: wat is goed ouderschap in relatie tot alle kinderen over de hele wereld.

Daarmee wordt vraag gesteld naar herverdeling van goederen en diensten over hele wereld zoals wetenschap en technologie.

Voortplanting met welk doel?

Hoe moet voortplantingstechnologie dus ontwikkeld worden?

